

Nghiên cứu vấn đề giải quyết tranh chấp trong kinh doanh thương mại có yếu tố nước ngoài ở Việt Nam phục vụ dạy học chuyên ngành Pháp luật hệ Trung cấp ở Trường Cao đẳng Thái Nguyên

Nguyễn Thu Huyền*

*ThS. Trường CĐ Thái Nguyên

Received: 15/2/2024; Accepted: 23/2/2024; Published: 29/2/2024

Abstract: *The current development of the Vietnamese economy has made an important contribution to the process of building and developing the country, affirming the position of the Vietnamese economy in the international arena. Deep international integration and increased economic and trade cooperation with many foreign organizations and individuals are the clearest manifestations of our country's economic development in the current period. However, business and trade disputes are increasingly numerous and complex. There are still difficulties and obstacles in the application of domestic and international law to resolve them, and there are many new and unprecedented things. ; Human resources are highly qualified, but there are still many new issues that have not been grasped in time, and the judicial system is not synchronized and lacking. In that context, there needs to be solutions to improve the efficiency of dispute resolution in business and trade, especially business and trade with foreign elements, to meet the current requirements of international economic integration.*

Keywords: *Commercial business, dispute*

1. Đặt vấn đề

Cùng với quá trình hội nhập kinh tế quốc tế, các tranh chấp kinh doanh, thương mại đặc biệt tranh chấp thương mại có yếu tố nước ngoài cũng diễn biến rất phức tạp, gia tăng cả về tính chất và quy mô. Giải quyết vấn đề này không hề đơn giản. Ngoài việc áp dụng pháp luật trong nước để giải quyết thì còn phải tham chiếu, áp dụng các quy định pháp luật, tập quán quốc tế. Mặc dù Việt Nam đã có hệ thống pháp luật tương đối đầy đủ, thường xuyên được chỉnh sửa, bổ sung để theo kịp với sự vận động và phát triển của đời sống kinh tế xã hội nhưng vẫn còn nhiều bất cập, có độ “vênh” so với pháp luật quốc tế. Pháp luật quốc tế có quá nhiều quy định phức tạp, đa dạng, khó áp dụng. Năng lực, trình độ của đội ngũ công chức tư pháp nói chung còn hạn chế, khó khăn trong việc áp dụng pháp luật giải quyết tranh chấp; việc tham gia các vụ kiện quốc tế rất phức tạp, gây tốn kém cho ngân sách nhà nước. Để đảm bảo quyền lợi chính đáng cho các chủ thể khi tham gia thương mại quốc tế, đặc biệt là các cá nhân, doanh nghiệp trong nước và ngoài nước thì cần phải xác định rõ được những vấn đề có liên quan đến giải quyết tranh chấp trong kinh doanh thương mại (KDTM) nói chung và có

yếu tố nước ngoài nói riêng. Qua đó góp phần nâng cao năng lực và hiệu quả của công tác quản lý nhà nước về KDTM; vì vậy cần phải “Nâng cao hiệu quả giải quyết tranh chấp trong KDTM có yếu tố nước ngoài ở nước ta hiện nay”.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tổng quan về tranh chấp trong KDTM có yếu tố nước ngoài ở Việt Nam hiện nay

Tranh chấp là điều không thể tránh khỏi trong hoạt động KDTM. Tranh chấp trong KDTM có thể phát sinh trong mọi hoạt động KDTM khi có lợi ích và sự tham gia của nhiều chủ thể. Tùy vào tính chất của từng vụ việc, sự kiện thì cách xử lý sẽ khác nhau. Pháp luật quy định về giải quyết tranh chấp trong KDTM ở VN hiện nay nằm trong nhiều văn bản pháp luật khác nhau. Có thể kể đến một vài văn bản pháp luật như: Luật Thương Mại 2005; Luật Trọng tài thương mại 2010 số 54/2010/QH12; Bộ luật tố tụng dân sự năm 2015 và một số văn bản dưới luật như Nghị định 22/2017/NĐ-CP về hoà giải thương mại, ... Tuy nhiên, vấn đề tranh chấp trong KDTM hiện nay rất đa dạng, có thể là tranh chấp trong KDTM giữa các chủ thể trong nước hoặc có yếu tố nước ngoài.

Hiện nay, vẫn chưa có một văn bản pháp lý nào quy định về tranh chấp KDTM có yếu tố nước ngoài. Xem xét dưới góc độ chủ thể có thể hiểu đó là những mâu thuẫn, bất đồng hay xung đột về quyền lợi và nghĩa vụ giữa các chủ thể, trong đó có một bên là cá nhân, tổ chức nước ngoài phát sinh trong quá trình thực hiện hoạt động KDTM. Qua đó, có thể chỉ ra những đặc điểm của tranh chấp KDTM có yếu tố nước ngoài có đặc điểm riêng biệt sau:

Về chủ thể. Trong tranh chấp KDTM có ít nhất một trong các bên tham gia là cá nhân, cơ quan, tổ chức nước ngoài. Như vậy, bên tham gia phải là cá nhân hoặc tổ chức nước ngoài, trong đó cá nhân nước ngoài là người mang giấy tờ xác định quốc tịch nước ngoài và tổ chức nước ngoài là tổ chức được thành lập ở nước ngoài theo pháp luật nước ngoài.

Về sự kiện pháp lý. Tranh chấp chỉ có thể phát sinh khi các bên tham gia đều là công dân, cơ quan, tổ chức VN nhưng việc xác lập, thay đổi, thực hiện hoặc chấm dứt quan hệ KDTM xảy ra tại nước ngoài.

Về đối tượng và tài sản tranh chấp. Các bên tham gia đều là công dân, cơ quan, tổ chức VN nhưng đối tượng của quan hệ KDTM đó ở nước ngoài.

Khi giải quyết tranh chấp KDTM có yếu tố nước ngoài, cần lưu ý các vấn đề sau:

Trước hết cần lưu ý về thẩm quyền của cơ quan nhà nước giải quyết tranh chấp. Tất cả các tranh chấp KDTM có yếu tố nước ngoài thuộc thẩm quyền giải quyết của tòa án nhân dân cấp tỉnh. Đây là điểm khác với thẩm quyền giải quyết nhiều loại tranh chấp KDTM thông thường do tòa án nhân dân cấp huyện giải quyết theo thủ tục sơ thẩm.

Thứ hai cần phải lưu ý về tài liệu, chứng cứ được sử dụng trong giải quyết tranh chấp. Thông thường, trong hồ sơ loại tranh chấp này sẽ có nhiều tài liệu, chứng cứ bằng tiếng nước ngoài cần phải lưu ý những quy định về giá trị của tài liệu được sử dụng làm chứng cứ trong các vụ việc, đảm bảo quyền lợi cho các bên liên quan.

Bên cạnh đó, một số chứng cứ được công nhận trong việc tạo lập giấy tờ, tài liệu, giao dịch, chữ ký điện tử, thông điệp dữ liệu điện tử.

2.2. Thực hiện giải quyết tranh chấp trong KDTM có yếu tố nước ngoài theo quy định pháp luật ở VN hiện nay

* Cách thức thực hiện giải quyết tranh chấp

Về trình tự, thủ tục: Ngoài việc tuân thủ theo những quy định chung của việc giải quyết vụ việc dân sự, việc áp dụng pháp luật tố tụng giải quyết loại tranh chấp này còn có những quy định riêng, nêu tại Phần thứ VIII của Bộ luật Tố tụng dân sự năm 2015:

Thủ tục giải quyết vụ việc dân sự có yếu tố nước ngoài. Cụ thể: Điều 469, Điều 470, Điều 474, Điều 476, Điều 479 có những quy định riêng so với thủ tục giải quyết các vụ án KDTM thông thường, như thời hạn giải quyết thường kéo dài hơn. Hơn nữa, thời gian tòa án giải quyết thường bị kéo dài, do việc xác minh, thu thập tài liệu, chứng cứ ở nước ngoài, tổng đạt triệu tập đương sự ở nước ngoài...

Về nội dung: Theo quy định tại Phần thứ V Pháp luật áp dụng đối với quan hệ dân sự có yếu tố nước ngoài, gồm 3 chương từ Điều 663 đến Điều 687 Bộ luật Dân sự năm 2015 quy định những nguyên tắc áp dụng, dẫn chiếu đến pháp luật quốc gia và pháp luật quốc tế trong việc áp dụng. Về cơ bản Bộ luật Dân sự năm 2015 được áp dụng với tư cách là chuyên ngành trong nước được áp dụng để giải quyết loại án này tại thời điểm xảy ra tranh chấp. Bên cạnh đó, tùy từng vụ án có yếu tố nước ngoài cụ thể mà pháp luật quốc tế được áp dụng. Một số văn bản pháp luật quốc tế được sử dụng trong giải quyết tranh chấp như Công ước Viên năm 1980 về mua, bán hàng hóa quốc tế, Bộ Quy tắc về thương mại quốc tế trong các Incoterms, Công ước La Haye. Bộ luật Dân sự năm 2015 cũng quy định rõ việc xác định pháp luật áp dụng, điều ước quốc tế, tập quán quốc tế, phạm vi pháp luật được dẫn chiếu và không phải pháp luật nước ngoài nào cũng được áp dụng để giải quyết.

* Nguyên nhân dẫn đến những hạn chế của công tác giải quyết tranh chấp trong KDTM có yếu tố nước ngoài

Thứ nhất, hệ thống pháp luật ở VN hiện nay đã có nhiều thay đổi, bổ sung trong quá trình hội nhập quốc tế, song vẫn còn nhiều quy định chưa tương thích, đồng bộ so với pháp luật quốc tế. Pháp luật VN chưa có Luật Tư pháp quốc tế, nhiều quy định về tư pháp quốc tế được quy định dàn trải tại nhiều văn bản pháp luật khác nhau, như Bộ luật Dân sự năm 2015, Bộ luật Tố tụng dân sự năm 2015, Luật Thương mại, Luật Thương mại, ... thậm chí còn trùng lặp và thiếu thống nhất.

Thứ hai, Án lệ giải quyết tranh chấp thương mại có yếu tố nước ngoài còn ít. Hoạt động KDTM ngày càng đa dạng và phức tạp, nhiều vấn đề mới phát sinh nhưng quy định pháp luật của VN và quốc tế còn có nhiều cách hiểu khác nhau gây khó khăn trong việc áp dụng pháp luật.

Thứ ba, Chế độ chính trị, kinh tế, chủ trương, chính sách hay quan điểm về phát triển kinh tế của mỗi quốc gia khác nhau dẫn đến các quy định pháp luật của mỗi quốc gia đều có những đặc thù riêng, rộng lớn và phức tạp, nhiều quy định theo các hệ

thống pháp luật khác nhau, nên khi áp dụng pháp luật gặp nhiều khó khăn, lúng túng, nhiều trường hợp áp dụng không chính xác văn bản pháp luật để giải quyết.

Thứ tư, do trình độ và năng lực của cán bộ, công chức giải quyết tranh chấp còn hạn chế, chưa theo kịp với sự đổi mới của nền kinh tế. Việc đào tạo, bồi dưỡng kiến thức pháp luật, thương mại quốc tế, kiến thức ngoại ngữ chuyên ngành cho đội ngũ công chức tư pháp còn nhiều hạn chế dẫn đến việc giải quyết các tranh chấp có yếu tố nước ngoài gặp nhiều khó khăn, lúng túng trong việc áp dụng pháp luật, kéo dài thời gian giải quyết, chất lượng giải quyết chưa cao, chưa toàn diện.

2.3. Giải pháp nâng cao hiệu quả giải quyết tranh chấp trong KDTM có yếu tố nước ngoài ở VN hiện nay

Văn kiện Đại hội XIII của Đảng đưa ra định hướng lớn bao quát những vấn đề phát triển quan trọng của đất nước trong giai đoạn 10 năm tới, trong đó nhấn mạnh “tiếp tục thực hiện đường lối đối ngoại độc lập, tự chủ, đa phương hóa, đa dạng hóa; chủ động và tích cực hội nhập quốc tế toàn diện, sâu rộng, có hiệu quả; giữ vững môi trường hòa bình, ổn định, không ngừng nâng cao vị thế, uy tín quốc tế của VN”. “Đa phương hóa, đa dạng hóa quan hệ kinh tế quốc tế, tránh lệ thuộc vào một thị trường, một đối tác. Nâng cao khả năng chống chịu của nền kinh tế trước tác động tiêu cực từ những biến động của bên ngoài; chủ động hoàn thiện hệ thống phòng vệ để bảo vệ nền kinh tế, doanh nghiệp, thị trường trong nước phù hợp với các cam kết quốc tế. Để khắc phục những khó khăn, hạn chế trong giải quyết tranh chấp trong KDTM có yếu tố nước ngoài, cần lưu ý một vài giải pháp sau:

Một là, cần sửa đổi, bổ sung một số luật liên quan để bảo đảm sự đồng bộ, với pháp luật quốc tế. Rà soát và sớm ban hành các hướng dẫn nhằm thống nhất áp dụng pháp luật, như hướng dẫn về thẩm quyền giải quyết của tòa án đối với tranh chấp có yếu tố nước ngoài để tránh nhầm lẫn việc xác định thẩm quyền.

Hai là, các cơ quan liên quan ban hành thêm một số án lệ để tạo thuận lợi, thống nhất trong việc giải quyết các vụ án tương tự. Kịp thời có những hướng dẫn cho các cơ quan, đơn vị có thẩm quyền giải quyết tranh chấp thực hiện theo đúng quan điểm, đường lối và quy định của nhà nước và luật pháp quốc tế.

Ba là, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực là đầu tư mạnh vào “nguồn vốn” con người để có được

những thế hệ công dân VN giàu trí tuệ, bản lĩnh, giỏi ngoại ngữ, có kiến thức về kinh tế quốc tế, kỹ thuật đàm phán quốc tế, luật quốc tế, khoa học - công nghệ tiên tiến... thông qua việc tiếp tục cử cán bộ đi học các lớp ngắn hạn ở cả trong nước và ngoài nước. Bên cạnh việc cải cách, đổi mới căn bản, toàn diện GD &ĐT, việc thúc đẩy hợp tác quốc tế về GD&ĐT các chuyên ngành kinh tế quốc tế cũng hết sức cần thiết. Đặc biệt là nâng cao năng lực, trình độ cho đội ngũ thẩm phán, kiểm sát viên bằng việc tổ chức các khóa đào tạo, tập huấn chuyên sâu về giải quyết tranh chấp KDTM có yếu tố nước ngoài, tăng cường giao lưu, chia sẻ kinh nghiệm với các chuyên gia nước ngoài về lĩnh vực này.

Bốn là, khi giải quyết tranh chấp phải tránh tâm lý thiên vị, phân biệt doanh nghiệp trong nước với doanh nghiệp nước ngoài, khắc phục thói quen áp dụng pháp luật trong nước để giải quyết tranh chấp có yếu tố nước ngoài mà đáng lẽ phải áp dụng pháp luật quốc tế. Tăng cường vai trò kiểm sát chặt chẽ việc tuân theo pháp luật của viện kiểm sát, kịp thời phát hiện vi phạm, thiếu sót và khắc phục, bảo đảm sự công bằng, khách quan, áp dụng pháp luật chính xác trong các phán quyết của tòa án.

Năm là, tăng cường thông báo rút kinh nghiệm đối với các bản án, quyết định giải quyết tranh chấp KDTM có yếu tố nước ngoài bị hủy, sửa... để tòa án, viện kiểm sát các cấp nghiên cứu, tích lũy kinh nghiệm, nâng cao chất lượng giải quyết, tránh những sai sót tương tự.

3. Kết luận

Giải quyết tranh chấp trong KDTM có yếu tố nước ngoài là yêu cầu cấp thiết của nền kinh tế nước ta trong giai đoạn hiện nay. Làm rõ nội dung trên nhằm giúp cho các chủ thể có liên quan hiểu rõ hơn về lý luận và thực tiễn áp dụng giải quyết tranh chấp trong kinh doanh thương mại có yếu tố nước ngoài. Tổ chức thực hiện giải quyết tranh chấp theo quy định hiện hành không tránh khỏi có những hạn chế và khó khăn. Việc chỉ ra nguyên nhân của những hạn chế đã khẳng định sự cần thiết khách quan phải nâng cao hiệu quả của công tác giải quyết tranh chấp trong KDTM có yếu tố nước ngoài ở nước ta hiện nay.

Tài liệu tham khảo

1. Quốc hội (2015). *Luật Dân sự năm 2015*. Hà Nội
2. Quốc hội (2015). *Bộ luật Tố tụng dân sự năm 2015*. Hà Nội
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021); *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*. NXB Chính trị quốc gia Sự thật. Hà Nội